

МОДЕРНА ЛІТЕРАТУРА: ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ, ЗДОБУТКИ

Ростислав МЕЛЬНИКІВ

*кандидат філологічних наук, доцент
Харківського національного педагогічного
університету ім. Г.С. Сковороди*

УДК 821.161.2–01 Слісар.09

ШТРИХИ ДО ПОРТРЕТА ОЛЕКСИ СЛІСАРЕНКА*

У статті подається нарис життя й творчості Олексі Слісаренка. Творча еволюція та факти біографії письменника розкриваються під оглядом літературно-естетичного поступу 1920-х років і тогочасних суспільно-політичних реалій.

Ключові слова: Слісаренко, символізм, футуризм, масова література.

Визначаючи місце Олексі Слісаренка в літературному процесі 1920-х років, сучасні літературознавці, ніби виправдовуючись за свою увагу до постаті письменника, пишуть про *«хай не завжди гучний, але по-своєму характерний і самобутній голос»* [11, 20] та наголошують, що йому *«належить помітна, хай і не першорядна, роль»* [1, 587]. Причина такого тону характеристик творчості автора зумовлена передусім специфікою його прози – приналежністю до т.зв. «масової літератури», головною ознакою якої є читабельність тексту.

А відтак ця настанова прозаїка не могла бути ані вповні підтримана тогочасним літературним істеблїшментом, для більшості представників якого головним чином важив або ідеологічно правильний зміст, або ж модерні художньо-психологічні експерименти, ані, як бачимо, сприйнята належним чином новочасними літературними гурманами й естетамі.

---

* Автор висловлює щирі подяку Олександрові Ушкалову за надання опрацьованих ним архівних матеріалів для написання цієї статті.

Проте здобутки Олекси Слісаренка саме в царині масової літератури багато в чому визначили й продовжують визначати подальший розвиток української прози. *«Коли б при початку двадцятих років не виступили з романами, скажімо, Досвітній та Слісаренко, то чи такими шляхами формувалася б далі вся українська проза?»*, – запитував Юрій Смолич [22, 9] через півстоліття після Фелікса Якубовського, котрий у своїх «Силуетах сучасних українських письменників» – шойно автор розпочав працювати з прозою – зазначав: *«Робота О. Слісаренка є корисна для української культури, бо вона прищеплює сучасній літературі один з основних типів прозової творчості – сюжетне оповідання. Такі оповідання є тим важливіші, що вони легше, ніж якісь інші, поширюються в масах»* [24, 37].

І що цікаво, подібна заувага критика особливо важлива для української літератури та української культури загалом як на тоді, що яскраво засвідчила літературна полеміка 1925 – 1928 років, так – на жаль – і нині. І тим привабливіша творча спадщина Олекси Слісаренка для сучасного читача, а її актуалізація, переосмислення, аналіз формальних пошуків та окреслення художньо-естетичних засад письменника – продовжують залишатися з-поміж нагальних завдань вітчизняного літературознавства.

Творча й життєва біографія Олекси Слісаренка багата на події та факти й містить чимало таємниць і білих плям для майбутніх дослідників. Ми ж наразі спробуємо намітити її бодай пунктиром.

Народився письменник 28 березня на Слобожанщині – на хуторі Конивцові побіля села Хатне (нині село Шипувате Вовчанського району) в родині ремісника Андрія Прокоповича Снісаря. У пошуках заробітків батькові доводилось час від часу змінювати місце проживання, а разом із ним і дітям: Хатне, Засупоївка побіля Яготина, Сергіївка Лебединського повіту. Попри таке мандрівне життя, зазначає Іван Дузь, *«Олекса успішно закінчує сільську школу, виявивши особливі здібності до математики, потім Яготинську двокласну і, нарешті, церковноприходську школу в селі Сергіївці. Тут юнак вперше і на все життя захопився українською та російською*

класичною літературою. Значний вплив на смаки та уподобання юнака мала вчителька словесності С.А. Люмінарська» [7, 4].

Згадуючи цей час, Слісаренко свідчив: *«До 13 років життя не балувало розмаїттям і багатством й нічим не відрізнялося від життя схожих на мене підлітків. Тільки тоді, коли я закінчив школу, в моєму житті з'явилося, якщо й не багатство, то, принаймні, розмаїття» [3, арк. 29].*

Після закінчення церковноприходської школи майбутній письменник рік працює в місцевій конторі, оскільки грошей для продовження навчання не було. І тільки завдяки втручанню дядька В. Кисильова, який взяв на себе сплату за навчання, юнак вступає до Кучерівської сільськогосподарської школи на Курщині. Однак ані рівень викладання, ані умови життя та навчання не задовольняли Олексу й через два роки він кидає школу, щоб скласти іспит до Харківського середнього сільськогосподарського училища (хліборобської школи), куди й вступив у 1906 році [7, 4]. На той час батько якраз мав гарно оплачувану роботу – працював помічником економа в Тернівському маєтку князя Щербатова [3, арк. 29].

«В цій школі мене оточували не тільки хороші культурні товариші, – писав згодом Слісаренко, – а й прекрасні педагоги, з яких я з особливою приємністю згадую Павла Івановича Тиховського, що зміцнив у мені любов до літератури своїми талановитими лекціями, позбавленими тогочасного казенного обскурантизму, та вихователя Петра Олександровича Євецького, що присвятив все своє життя цій славній школі» [15, 23]. А з-поміж товаришів слід назвати передусім Гната Михайличенка, з котрим у старших класах видавали підпільний журнал «До праці» [18, 5].

Саме на сторінках цього видання й відбувся літературний дебют Олекси Слісаренка як поета. І хоч тих перших віршів ще за життя автор не міг розшукати, – невідомі вони й нині, – втім, з огляду на розділ «Юнацький зошит. 1911–1912» у книзі «Поезії. Повне зібрання», можемо твердити, що на формування його художнього світу посутньо вплинули Олександр Олесь, котрий, до речі, свого часу теж навчався в цій школі, та російські символисти.

Вплив останніх відзначали критики й після виходу першої книги поета в 1919 році [Див. зокрема: 23, 149].

«Заняття літературою поглинали увесь мій вільний час, – згадував письменник, – і лише теоретикам анархізму та класикам політекономії я ще приділяв певну увагу» [3, арк. 31] (передусім – працям Петра Кропоткіна, П'єра-Жозефа Прудона, а ще – опановував філософські студії Фрідріха Ніцше й Артура Шопенгауера) [3, арк. 35], у цей час також знайомиться з програмами соціалістів-революціонерів та соціал-демократів, партійні осередки яких діяли в хліборобській школі, але не пристає до жодних із них.

Від 1911 року з'являються публікації віршів і в офіційній періодиці, зокрема в журналах «Рілля», «Дніпрові хвилі», «Літературно-науковий вісник», «Маяк», «Промінь», «Рідний край», «Сніп», «Село».

Після закінчення училища в 1912 році Олекса Слісаренко проходить агрономічну практику в Миргородському сільськогосподарському товаристві, але посаду агронома за протестом губернатора не отримує, оскільки вважається політично неблагонадійним. І, попри вступ на педагогічні курси, вже восени його мобілізують на військову службу в Кутаїсі. Напередодні війни він складає іспит на прапорщика, але звання отримує лише наприкінці 1914 року. Увесь час перебуває на фронті, служачи в артилерії [3, арк. 31-32]. *«Із перших днів революції, – свідчив письменник, – я на виборних посадах: член дивізійного комітету, батареиноного комітету, голова Української ради I-ї Армії, член президії Армійського комітету I Армії (після жовтневої революції) і урешті виборний командир 5 батареї 51 артилерійської бригади після жовтня, коли офіцерів було поголівно заарештовано»* [3, арк. 33].

Наприкінці 1917 року Олекса Слісаренко залишає фронт і приїздить до Києва зі сподіванням на літературну працю. Однак ситуація була несприятлива для реалізації намірів і він на кілька місяців разом із дружиною їде до її родичів на Вороніжчину.

У липні 1918 року Слісаренко знову в Києві. Бере участь у створенні угруповання «Біла студія», співпрацює з журналом «Шлях», проте гонорари не дозволяють присвятити себе виключно літературі, а тому невдовзі знаходить роботу викладача в Мироцькому сільськогосподарському училищі, де й працює впродовж 1919 року.

На початку року в київському видавництві «Сяйво» виходить перша поетична книга «На березі Кастальському» – по-своєму етапна, адже вичерпувала захоплення автора естетикою символізму, а сам письменник увіходить до групи символістів, означеної невдовзі за назвою їхнього альманаху – «Музагет». Серед його близьких колег – поети й критики Дмитро Загул, Юрій Іванов-Меженко, Яків Савченко. Цікаво, що й саме видання «Музагету» було доручено Слісаренкові. У цій справі він навіть зустрічався з Симоном Петлюрою в Кам'янці-Подільському, але розмова успіху не мала й ледь не закінчилася арештом. Відтак письменникові довелося спішно залишити останню столицю УНР й пішки повернутися у Мироцьке [3, арк. 21-22].

Увесь цей час письменник займається науково-педагогічною роботою в Київському Поліссі з короткою перервою на час польської окупації. Пише підручник про добрива для ґрунтів, викладає в Мироцькому сільськогосподарському училищі, живе в селі Немішаєве, працює заступником директора Лук'янівської сільськогосподарської школи, а далі – майже рік заступником директора й деканом агрономічного факультету Мироцького сільськогосподарського технікуму. Та налагодити навчальну роботу й господарчу діяльність не вдалося через постійні напади різних отаманських ватаг, уся праця була зведена нанівець: господарство технікуму розграбоване, а студенти стероризовані.

У 1921 році Слісаренко повертається до праці агронома, а вже наступного року очолює агрономічний відділ Київського губповітуправління та керує сільськогосподарським відділом газети «Більшовик».

З переїздом до Києва поживаюється й літературна діяльність письменника. Цей період проходить для нього під знаком футуризму й вивершується виходом книги «Поєми» 1923 року. Як слушно відзначає Віра Агєєва, *«короткочасна спроба знайти себе у футуризмі мала для Слісаренка певне позитивне значення лише в стильовому плані, прискоривши відхід від сентиментальних штампів ранньої поезії, посприявши розкритості письма, збагаченню кола тем і образів. Особливо це стане помітним у пізнішій новелістиці»* [2, 24]. А Олександр Дорошкевич, характеризуючи Слісаренка-футуриста, зауважував: *«Ця риторика рішуче руйнує основну поетичну стихію Слісаренка – його ліризм, що в деяких поемах (“Весногук”) зберігає ще свою привабливість. Все ж з технічного боку (французький vers libre, досить витворний, з яким внутрішньо-музичним тактом) збірка “Поєми” одна з кращих серед футуристичної української поезії»* [6, 282].

Власне, як футурист Слісаренко виступив ще 1919 року на сторінках журналу «Мистецтво», який редагував Михайль Семенко [20]. Однак футуристичний дебют – з огляду і на вихід книги «На березі Кастальському», як вказує Олег Ільницький [8, 313], і на загальну суспільно-політичну ситуацію – пройшов непоміченим. Зрештою, цьому й не сприяло символістське оточення «Музагету».

У 1920 році він бере участь разом із Михайлом Семенком та Миколою Любченком у створенні «Альманаху трьох», 1921 року стає членом футуристичного об'єднання «Комкосмос», а далі – Асоціації панфутуристів, долучаючись і до окреслення теоретичної платформи пан футуризму [Див. зокрема: 17]. Цікаво, що навіть після переїзду до Харкова та зі вступом до інших письменницьких організацій, як-от «Гарт» та ВАПЛІТЕ, письменник не зрікається ключових засад футуризму і навіть ледь не вийшов із ВАПЛІТЕ разом із Майком Йогансенем, обстоюючи Миколу Бажана і Гео Шкурупія [Див. 9, 727].

*Шукаю я слова простого
Про шпиль городів далеких,
Що стинали мої квіти,*

*Волошки і сокирки,
Як ішов я з Хатнього
Вовчанського повіту
На протині двох віків,*

– декларував Слісаренко в поемі «Байда» 1924 року [19, 9], бо ж, розмірковував поет, «аби стати в рівень з часом і всегранно відбити змінену рухом машини психіку, мистецтво мусило викинути прапор футуризму» [17, 39], але «чутливі поети не зрозуміли одразу» [17, 38] цього. Цим, власне, він і пояснює свою творчу еволюцію:

*Колись «Кастильський берег»,
Сьогодні – шум вокзальний.
Колись «квітки», «принади», –
Тепер – отруйні гази,
Черстві слова команди,
Терпкі слова наказів... [19, 11]*

Та й загалом:

*Ті дні взялися струпом,
Зламався віз віків...
<...>
Ми йдем в епоху другу! [19, 11-12]*

Пошук «слова простого» дедалі більше скеровував письменника до прози. А переїзд до Харкова 1924 року сприяв цьому. Слісаренко свідчив: «У 1924 році з ініціативи тодішнього заст[упника] нар[одного] к[омісара] землеробства т. Одинцова мене запросили керувати агрономічним відділом Наркомзему*. Я переїхав до Харкова й почав працювати в НКЗ, проте не на посаді гол[ови] агровідділу, а тимчасово спеціалістом польоводства Лісостепової України. У цей час в НКЗ розпочалася боротьба групи Резнікова проти мого призначення гол[овою] агровідділу. Коли остаточно стало зрозуміло, що на цю посаду буде призначено Резнікова, я, не бачачи перспектив отримати гарну роботу, пішов із НКЗ й 2-3 місяці займався виключно літературною працею» [3, арк. 26-27].

А з осені 1924 року Олекса Слісаренко очолює редакцію одного з найпотужніших кооперативних видавництв «Книгоспілка», ініціюючи при тому створення відділів художньої та дитячої, а також сільськогосподарської і агрономічної літератури [3, арк. 27]. І тим самим опиняється в осередді

* Наркомзем, НКЗ — Народний комісаріат землеробства

літературного процесу – і як організатор: з огляду на провадження видавничої політики; і як теоретик: активна участь у літературній дискусії, обґрунтування шляхів розвитку української літератури та її художньо-естетичних засад; а головне – як творець цікавої гостросюжетної читабельної прози.

У 1925 році виходять дві збірки оповідань письменника «Сотні тисяч сил» та «Плантації». Оглядаючи здобутки українського письменства за цей рік, Олександр Білецький відзначав: *«У Слісаренка зміцніла репутація “найсюжетнішого” з усіх наших нових белетристів, і з цього погляду прихильники “сюжетности” готові визнати його за одну з найпередовіших сил у нашій літературі»* [5, 157]. А однією з найприкметніших рис прозаїка, на думку критика, є життєвість описаних подій: *«Запах життя в оповіданнях нашого автора сильніший від запаху літератури»* [5, 160]. І не дивно, адже в основі авторової оповіді лежать реалії, взяті переважно з його безпосереднього життєвого досвіду, до того ж, такі близькі й упізнавані для читачів: Першої світової війни («Редут №16», «Канонір Душта») та власне початку громадянського війни на тлі російсько-українського протистояння («Спроба на вогонь»), а чи перших пореволюційних років («Випадкова сміливість», «Запалівська історія», «Президент Кислокапустянської республіки», «Присуд», «Шпоньчине життя та смерть»). А головні герої – звичайні люди, котрі за грою обставин опинились у круговерті геополітичних та соціально-економічних катаклізмів. Звідси – заостреність фабули та її динамічне розгортання в сюжетних колізіях, що й зумовлюють властиву Слісаренкові манеру письма. І при тому, як слушно підкреслює Олександр Білецький, *«під покровом зовнішньо цікавого, ніби позбавленого описовості побуту і психічної аналізи оповідання автор у більшині своїх творів пропонує читачеві серйозний і глибокий зміст, не вдаючись ані в тон моралізатора, ані в тон агітатора, посміхаючись над патетикою, лишаючись скупим на слова та “поетичні красоти”»* [5, 158].

У цей час Олекса Слісаренко приміряється й на ширший формат прозового тексту. Саме такою спробою стає повість «Плантації». З огляду на жанрову специфіку, Білецький означає цей твір як «мініатюрний кіно-роман» [5, 160], чому сприяє і динаміка зміни «кадрів», і гостросюжетний стрижень оповіді. Власне, повість побудована за класичною схемою пригодницького роману, однак із виразно «українським обличчям» – і не лише за місцем дії, а й за національними характерами й типажами, вписаними в контекст конкретного етапу історії суспільно-виробничих відносин в Україні – революційних подій 1905 року. До речі, до подій того часу письменник ще повернеться в автобіографічному творі «Бунт» (1928), а принцип використання прийомів авантюрно-пригодницької прози буде однією з визначальних ознак авторського стилю. Особливо яскраво він простежується в дещо схематичному творі «Зламаний гвинт» (1928) та передусім у романі «Чорний ангел» (1929). Пишучи передмову до російського перекладу цього твору, Олександр Білецький зазначав: *«В українській літературі, власне, вперше з'явився добротний авантюрно-революційний роман. Дія в ньому не переноситься в столиці капіталістичного Заходу, часто невідомі й самим письменникам, події не летять одна на одну, як у кіно, а розгортаються закономірно, причому – з наростаючим темпом, завдяки чому досягається велика фабульна зацікавленість. Інтерес до психологічного змісту героїв подано не тільки як інтригу, а й через показ живих людей»* [4, 7-8].

З іншого боку, текстуальний ландшафт перетворювався на майданчик зіткнення ідей, що побутували в пореволюційній Україні та уособлених у низці психологічно виписаних характерів. За подібним принципом була побудована і повість «Страйк» (1932), де школа постає своєрідною моделлю суспільства. Такий підхід зумовлений передусім переконанням письменника, окресленим ще 1926 року в статті «В боротьбі за пролетарську естетику»: *«Кожна класа, виступаючи на історичну арену, бореться за свій стиль і в суспільному житті, і в техніці, і в мистецтві, цебто бореться за ті особливості художньої умовності в зображенні речей і явищ, правдивим*

грунтом яких є класова психологія, а не ідеологія, як дехто думає. В цьому й полягають всі труднощі в царині визначення пролетарських естетичних норм» [16, 18-19]. Відповідно, на передній план виходить саме характер людини – персонажа, а його світоглядні позиції розкриваються через дії та вчинки і не нав'язуються письменником-наратором, а оцінюються читачем. При тому динамічне розгортання сюжету, несподівані інтриги й ходи тримають читацьку увагу до останньої сторінки.

Майже десятилітня робота над прозою виявилася доволі плідною для Олекси Слісаренка. Його доробок нараховує близько півсотні оповідань і півдесятка повістей та романів. У цей час він також активно виступає як публіцист, літературний критик і фейлетоніст. Активно співпрацює з виданнями «Культура і побут», «Ваплите», «Літературний ярмарок» та «Універсальний журнал». Утім, ця ділянка його діяльності залишається практично недослідженою.

У 1929 році письменник залишає роботу в «Книгоспілці», прагнучи зосередитися передусім на літературній творчості. Організовує разом із Майком Йогансеном Техно-мистецьку групу «А», намагаючись забезпечитися від надмірної ідеологізації літератури. Проте атмосфера в літературному побуті та загалом у житті країни поступово згущується, унеможливаючи і письменницьку працю, і саме життя українського письменника.

Безробіття, короткочасна праця у видавництвах «Література і мистецтво» 1932-го та «Мистецтво» 1933 року засвідчували «вирішеність» подальшої долі Олекси Слісаренка. Певну роль тут зіграла й активна участь у ВАПЛІТЕ, його редакційно-видавничу діяльність та відстоювання саме українських позицій у культурному розвитку Радянської України (згадати бодай хрестоматійний факт «конфлікту» з Максимом Горьким, чий оприлюднений Слісаренком лист з приводу перекладу українською повісті «Мати» [16, 137] не лише викрив шовіністичне ставлення до української мови та літератури її автора, а й загалом виявився яскравою ілюстрацією

справжнього ставлення російської еліти до української культури [Див.: 10, 135]).

Наприкінці квітня 1934 року письменника заарештовують. Під тортурами він зізнається в приналежності до контрреволюційної організації, але невдовзі відмовляється від своїх свідчень, не підтверджує їх і на суді 8 квітня 1935 року. Його засуджують на 10 років і відправляють на Соловки [Див.: 12].

У жовтні 1937 року письменника етапують до Медвежьегорського слідчого ізолятора Біломоро-Балтійського концентраційного табору, і 3 листопада – з нагоди святкування 20-ї річниці Великої Жовтневої Соціалістичної революції – Слісаренко був розстріляний в урочищі Сандармох (разом із ним з 27 жовтня по 4 листопада розстріляно 1111 в'язнів) [Див. зокрема: 14, 971; а також: 25]. Так увірвалося життя одного з найцікавіших українських письменників, зачинателів масової української літератури, талант котрого так і не розкрився до кінця, як, зрештою, і більшості його тогочасних колег, адже для кремлівських вождів, засліплених жагою самоствердження та розбудови імперії, нічого не важила доля цілої нації, а тим паче – звичайної людини, українського письменника Олексі Слісаренка:

*Я чоловік.
Такий звичайний, що аж смішно –
Ріка кришталева у смердючих берегах,
Віки
Шелестять надо мною крилами.
Тремтіння і жах
Перетоплюю на сміливість у своїх гамарнях,
Слухаю шуми вітру, машин і дихання коханої жєнщини;*

*Бачу хмари, землю, димарі, звірів і людей;
Мацаю речі, нюхаю запахи:
Я такий звичайний, що аж смішно.
І день мій розцвітає, як лотос [21].*

ЛІТЕРАТУРА

1. *Агєєва В.* Олекса Слісаренко / *Віра Агєєва* // Історія української літератури ХХ століття. Книга перша (1910-1930-ті роки). – К.: Либідь, 1993. – С. 587-596.
2. *Агєєва В.* Олекса Слісаренко / *Віра Агєєва* // Радянське літературознавство. – 1989. – № 4. – С. 23-32.
3. Архівно-кримінальна справа Слісаренка О. А. // Архів УСБУ в Харківській області. – Справа № 0-21958.
4. *Белецький А.* Слісаренко / *Александр Белецький* // Слісаренко О. Черный Ангел. – М.; Л.: ОГИЗ, 1930. – С. 3-9.
5. *Білецький О.* Про прозу взагалі та про нашу прозу 1925 року / *Олександр Білецький* // Червоний шлях. – 1926. – № 3. – С. 133-163.
6. *Дорошкевич О.* Підручник історії української літератури. Видання четверте. / *Олександр Дорошкевич.* – Книгопілка, 1929 / Фотопередрук з післясловом Олекси Горбача. – Мюнхен: Український вільний університет, 1991. – 352 с. + 8с.
7. *Дузь І.* Олекса Слісаренко та його твори / *Іван Дузь* // Слісаренко О. Бунт. Роман, повісті, оповідання. – К.: Дніпро, 1965. – С. 3-17.
8. *Ільницький О.* Український футуризм (1914-1930) / Перекл. з англ. Р. Тхорук, наук. ред. І. Старовойт / *Олег Ільницький.* – Львів: Літопис, 2003. – 456 с.
9. *Йогансен М.* Автобіографія / *Майк Йогансен* // Йогансен М. Вибрані твори. Видання друге, доповнене / Упор. Р. Мельників. – К.: Смолоскип, 2009. – С. 719-721.
10. *Луцький Ю.* Літературна політика в радянській Україні 1917 – 1934 / *Юрій Луцький.* – К.: Гелікон, 2000. – 248 с.
11. *Наєнко М.* Авантюрна проза Олекси Слісаренка / *Михайло Наєнко* // Слісаренко О. Чорний ангел: Вірші. Новели. Повісті. Роман / Упоряд. та передм. М. Наєнка. – К.: Дніпро, 1990. – С. 5-20

12. *Наєнко М.* Олекса Слісаренко / *Михайло Наєнко* // З порога смерті... Письменники України – жертви сталінських репресій. Випуск перший. – К.: Радянський письменник, 1991. – С.403-406.
13. Наше сьогодні [редакційна стаття] // Вапліте. – 1927 – № 3. – С. 131-140.
14. *Сверстюк Є.* Про «розстріляне відродження» (Сучасні рефлексії) / *Євген Сверстюк* // Розстріляне відродження: Антологія 1917-1933: Поезія–проза–драма–есеї / Упорядкув., передм., післямова Ю. Лаврінєнка; Післямова Є. Сверстюка. – К.: Смолоскип, 2002. – С. 968-973
15. *Слісаренко О.* Автобіографічна новела / *Олекса Слісаренко* // Слісаренко О. Чорний ангел: Вірші. Новели. Повісті. Роман / Упоряд. та передм. М. Наєнка. – К.: Дніпро, 1990. – С. 21-24.
16. *Слісаренко О.* В боротьбі за пролетарську естетику / *Олекса Слісаренко* // Вапліте. Зошит перший. – X., 1926. – С. 18-24.
17. *Слісаренко О.* Нотатки / *Олекса Слісаренко* // Семафор у майбутнє. – К.: 1922. – №1. – С. 38-39.
18. *Слісаренко О.* Передмова автора / *Олекса Слісаренко* // Слісаренко О. Поезії. Повне зібрання. – X.: Рух, 1933. – С. 5-6.
19. *Слісаренко О.* Поезії. Повне зібрання / *Олекса Слісаренко*. – X.: Рух, 1933. – 222 с.
20. *Слісаренко О.* Царівна Останнього (прогнози) / *Олекса Слісаренко* // Мистецтво. Літературно-мистецький тижневик при Наркомпросі. – 1919. – Т. 2. – Липень, ч. 5-6. – С.5-7.
21. *Слісаренко О.* Уот Уйтмен / *Олекса Слісаренко* // Розстріляне відродження: Антологія 1917-1933. – С.123-124.
22. *Смолич Ю.* Післямова до всіх книг розповіді про неспокій і до цієї також / *Юрій Смолич* // Смолич Ю. Розповіді про неспокій немає кінця. Ще дещо з двадцятих і тридцятих років в українському літературному побуті. Книга третя. – К.: Радянський письменник, 1972. – С. 5-11.

23. Филипович П. [рец. на книгу] О. Слісаренко «На березі Кастальському». Поезії. Київ, 1919. «Сяйво» / *Павло Филипович* // Музагет. Місячник літератури і мистецтва. – 1919. – № 1-3. – С. 148-151.

24. Якубовський Ф. Силуети сучасних українських письменників / *Фелікс Якубовський*. – [Б.м.]: Пролетарська правда, [1928]. – 48 с.

25. http://www.solovki.ca/camp_20/sandarmoh.php

Анотация

Мельников Ростислав. Штрихи к портрету Олексы Слисаренко

В статье предлагается очерк жизни и творчества Олексы Слисаренко. Творческая эволюция и факты биографии писателя раскрываются в контексте литературно-эстетических тенденций 1920-х гг. и общественно-политических реалий того времени.

Ключевые слова: Слисаренко, символизм, футуризм, массовая литература.

Summary

Melnykiv Rostyslav. Strokes towards Oleksa Slisarenko's portrait

This article about the life and the creativity of Oleksa Slisarenko. Author reveals the creative evolution and the facts of writer's biographies in the context of the literary and aesthetic movement and in the context of the social and political realities of 1920-th.

Keywords: Slisarenko, symbolism, futurism, mass literature.

Олег СОЛОВЕЙ

*кандидат філологічних наук, доцент
Донецького національного університету*

УДК 821.161.2.09

ПРО ЛІТЕРАТУРНИЙ ДЕБЮТ ГЕО ШКУРУПІЯ

(До генези індивідуальної поетики й художнього мислення)

У дослідженні вперше в українському літературознавстві здійснено аналіз дебютних творів Гео Шкурупія, друківаних у катеринославському альманасі „Вир революції” (1921). Прозовий і поетичний дебют письменника дає можливість проаналізувати генезу цього рельєфного таланту в основних параметрах ідеології та поетики його творчості в контексті доби.

Ключові слова: поезія, мотив, ідеологія, авангард, експресіонізм.